

The Design of a Knowledge Social Computing Pattern in the Defense Organizations of the Islamic Republic of Iran Based on the Values of the Islamic School (Mixed Study)

Javad Madani¹, Abbas Chehardoli²

Abstract

The trend of increasing importance and impact of knowledge in defense organizations is undeniable. In this regard, in order to manage knowledge and its acquisition and creation in defense organizations, it is necessary to pay full and comprehensive attention to the issue of knowledge social computing. Knowledge social computing is a branch of knowledge management literature that is a kind of development of intellectual capital, software and hardware that is used with the necessary conditions to exchange or combine a concept or category. The purpose of this study is to design a pattern of knowledge social computing in the defense organizations of the Islamic Republic of Iran based on the values of the school of pure Islam, which extracts key and important points. Relevant codes have been extracted through the study of sources such as the Holy Quran, hadiths, Islamic texts and the orders of the Imams of the Islamic Revolution, from the perspective of beneficial science and by reviewing interviews with the defense industry experts. The research approach is a mixed method with a partially mixed sequential dominant status design. In this research, three methods of "domain review-Grounded theory-survey" have been used. First, qualitative and then quantitative data have been collected and analyzed. In the qualitative phase, first the internal and external sources related to the domain review method have been extracted and then while reviewing the relevant archival sources, an interview has been conducted with defense experts and then using the qualitative method of the Grounded Theory, 298 indicators, 32 concepts, 14 components and 8 dimensions have been extracted. In the quantitative phase, a questionnaire has been used to collect data, and the seven-point Likert scale has been used for assessment. To confirm the components of the framework and explain their relationships, the survey method has been used. The results show that the two dimensions of power and scientific independence and indigenous facilities and capacities are the most related ones to the social computing of knowledge in defense organizations. One of the important results of this research is the essential role of knowledge social computing, which can document most of the knowledge assets of defense organizations that are produced by individuals during the work processes, and the process of absorbing, acquiring and creating knowledge to the point of scientific demarcation.

Keywords: Knowledge, Social Computing, School of Pure Islam, Defense Organizations

¹ Corresponding Author: Assistant Professor, Faculty of Social Sciences, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran. J.madani@uma.ac.ir

² Associate Professor, School of Strategic Management, Higher National Defense University, Tehran, Iran. tvn_abbas@yahoo.com

نشریه علمی

«مدیریت دانش سازمانی»

پاییز ۱۴۰۰، سال چهارم، شماره ۱۴: صص: ۱۳۹-۱۰۳

شاپا چاپی: ۴۲۶۲ - ۲۶۴۵
شاپا الکترونیکی: ۵۲۴۲ - ۲۶۴۵

علمی-پژوهشی

طراحی الگوی رایانش اجتماعی دانش در سازمان‌های دفاعی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر ارزش‌های مکتب اسلام ناب (مطالعه ترکیبی)^۱

جواد معدنی*، عباس چهاردولی**

تاریخ دریافت: ۱۳/۰۸/۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۳۰/۱۰/۱۴۰۰

چکیده

روند افزایش اهمیت و تاثیر دانش در سازمان‌های دفاعی غیرقابل انکار است. در این راستا به‌منظور مدیریت دانش و کسب و خلق آن در سازمان‌های دفاعی، ضروری است تا به شکلی کامل و همه جانبه به موضوع رایانش اجتماعی دانش توجه کرد. رایانش اجتماعی دانش، انشعابی از ادبیات مدیریت دانش است که نوعی توسعه سرمایه فکری، نرم‌افزاری و سخت‌افزاری است که با شرایط لازم برای مبادله و یا ترکیب مفهوم و یا مقوله‌ای به‌کار می‌رود. هدف تحقیق حاضر طراحی الگوی رایانش اجتماعی دانش در سازمان‌های دفاعی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر ارزش‌های مکتب اسلام ناب است که به استخراج نکات کلیدی و مهم اقدام می‌نماید. کدهای مربوطه از طریق بررسی منابعی چون قرآن کریم، احادیث، متون اسلامی و فرمایشات امامین انقلاب از منظر علم نافع؛ و از طرفی با بررسی مصاحبه با خبرگان صنایع دفاعی؛ استخراج شده‌اند. رویکرد پژوهش؛ آمیخته یا ترکیبی با رویکرد نسبی متوالی با وزن نابرابر است. در این تحقیق از سه روش "مرور دامنه- نظریه داده بنیاد- پیمایش" استفاده شده است. ابتدا داده‌های کیفی و سپس کمی جمع‌آوری و تحلیل شده‌اند. در فاز اول کیفی، ابتدا منابع داخلی و خارجی مرتبط با استفاده از روش مرور دامنه استخراج شدند و سپس ضمن مرور منابع آرشیوی در این رابطه، مصاحبه‌ای با خبرگان حوزه دفاعی صورت گرفت که با استفاده از روش کیفی نظریه داده بنیاد، ۳۹۸ شاخص، ۳۲ مفهوم، ۱۴ مولفه و ۸ بُعد استخراج گردیدند. در فاز کمی نیز، برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شد که به‌منظور سنجش از طیف لیکرت (هفت تایی) استفاده شد. برای تأیید اجزای چارچوب و تبیین روابط آن‌ها از روش پیمایش استفاده شد که درنهایت مشخص گردید که دو بُعد قدرت و استقلال علمی و امکانات و ظرفیت‌های بومی بیشترین رابطه را با رایانش اجتماعی دانش در

سازمان‌های دفاعی دارند. از نتایج مهم این تحقیق می‌توان به نقش اساسی رایانش اجتماعی دانش اشاره کرد که می‌تواند بخش اعظم سرمایه‌های دانشی سازمان‌های دفاعی را که در حین فرآیندهای کاری توسط افراد تولید می‌شوند، مستند کرده و فرآیند جذب، کسب و خلق دانش را تا حد مرزشکنی علمی را ایجاد نماید.

کلیدواژه: دانش، رایانش اجتماعی، مکتب اسلام ناب، سازمان‌های دفاعی.

*نویسنده مسئول: استادیار، گروه مدیریت دولتی و گردشگری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران J.madani@uma.ac.ir
**دانشیار، دانشکده مدیریت راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران tvn_abbas@yahoo.com
۱. این مقاله برگرفته از طرح ملی پروژه جایگزین خدمت سربازی نخبگان در دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی (پژوهشکده مدیریت راهبردی و منابع انسانی) است.

مقدمه:

با پیشرفت علوم و پیچیده شدن کارها، سازمان‌ها با محیط و تغییرات و تحولات متنوعی مواجه هستند که همواره سازمان و منابع انسانی آن را تحت تأثیر قرار می‌دهند. در این شرایط، سازمان‌ها در ارتباط با محیط خود همچون موجودات زنده عمل می‌کنند و برای رسیدن به موفقیت همواره باید یادگیرنده باشند. یکی از ویژگی‌های اساسی سازمان‌های جدید، شکل‌گیری آن‌ها بر مبنای دانش است؛ بنابراین بایستی سازوکارهای بسیار متقنی در رابطه با آن اتخاذ گردند چرا که قدرت هر سازمان متناسب با میزان دانش آن است. در واقع، دانش منبع حیاتی مزیت رقابتی و تجدید برای سازمان‌های معاصر است (دِگبی و پلتو^۱، ۲۰۲۱).

در بسیاری از نظریه‌های سازمانی به اهمیت مدیریت دانش اشاره شده است و یکی از عوامل کلیدی و مهم در مدیریت دانش، توانایی سازمان در انتقال و اشتراک‌گذاری دانش می‌باشد. توانایی مدیریت دانش در سازمان‌های دانش‌محور امروز، اهمیت حیاتی دارد. مدیریت دانش به‌عنوان فرآیند به‌کارگیری یک رویکرد نظام‌مند برای کسب، ساختاردهی و توزیع دانش در سراسر یک سازمان به‌منظور انجام سریع‌تر کارها، استفاده مجدد از بهترین رویه‌ها و کاهش دوباره‌کاری تعریف می‌شود (ژنگ^۲، ۲۰۱۷). سازمان‌ها با توجه به شرایط محیطی متغیر و رقابت شدید نیازمند تحول و تغییر دائمی در راستای توسعه توانمندی‌ها و ظرفیت‌های خود هستند. رایانش دانش این فرصت را برای آنان فراهم می‌کند تا در این عرصه پیشرو باشند و به نیازهای محیطی پاسخ دهند. این مقوله فرآیندی است که از طریق آن افراد به تبادل دوجانبه دانش خویش با یکدیگر پرداخته، دانش فردی به دانش سازمانی تبدیل می‌شود و به‌طور بالقوه به‌وسیله این فرآیند فرصت برای یادگیری تجربه‌های جدید و فرصت برای تمرین و به اجرا گذاشتن تجربه‌ها، مهارت‌ها و توانایی‌ها فراهم می‌گردد (ین^۳، ۲۰۱۲).

امروزه دانش و اطلاعات به عامل تعیین‌کننده‌ای در موفقیت و قدرت رقابت‌پذیری سازمان‌ها تبدیل شده و رایانش اجتماعی دانش به‌عنوان یکی از آخرین مباحث مهم در علم مدیریت مطرح

---

1. Degbey & Pelto
2. Zheng
3. Yen

شده است. تغییرات امروزی با گذشته خیلی متفاوت‌اند؛ موضوعات دانشی و امنیتی در دنیای مدرن تغییر یافته‌اند. سازمان‌های دفاعی در کشورهای مختلف راهبردها، اصول جنگ و حتی اندیشه‌های خود را تغییر داده‌اند، فلسفه دفاع متحول شده است، لذا اهمیت دارد که در عرصه کنونی نیروهای مسلح از ابزار علم و دانش به‌خوبی بهره‌مند باشند. سازمان‌های دفاعی به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین شاهرگ‌های دفاعی کشور، وظیفه‌ای خطیر و مهمی را بر عهده دارند. این سازمان‌ها بایستی بتوانند به‌منظور احاطه بر تهدیدات و آسیب‌پذیری‌های محیطی و وفق دادن خود با تحولات عصر جدید، تمامی ساختارها و آموزش‌ها و اعضا و کارکنان سازمان را با دانش و فناوری‌های جدید همسو کرده و بازنگری و مهندسی مجدد در فرآیند یادگیری‌های سازمانی، شیوه‌های آموزش، بهسازی کارکنان و نیازسنجی در کلیه سطوح سازمانی، ارتقای سامانه‌های اطلاعاتی، نحوه جمع‌آوری اطلاعات سازمانی و نیل به مأموریت‌های اساسی وزارت دفاع جمهوری اسلامی ایران را اقداماتی را اتخاذ کنند.

هرقدر رایانش دانش در سازمان‌های دفاعی بیشتر باشد، این سازمان‌ها بهتر می‌توانند خود را با محیط در حال تغییر، سازگار و تطبیق دهند. از طرفی تغییر و تحولات سریع عوامل محیطی، میزان پیچیدگی و ابهام را افزایش داده و مدیریت سازمان‌ها را با چالش‌های جدی مواجه کرده است. در چنین شرایطی استفاده از پارادایم قدیمی فرماندهی و کنترل که بر تخصص‌گرایی و کارایی تأکید دارد و منجر به ایجاد سازمان‌های چندبخشی می‌شود، چاره‌ساز نیست. سازمان‌ها بدون رایانش اجتماعی دانش، توان مواجهه اثربخش با چنین شرایطی را نخواهند داشت و امروزه برای حفظ پایداری و پویایی در مقابله سریع با چالش‌ها، نیازمند توجه به این مقوله مهم هستند.

با توجه به شرایط متغیر و متحول پیش رو، سازمان‌های نظامی، اطلاعاتی و امنیتی؛ برای انجام وظیفه صحیح و خدمات‌رسانی بهتر به مردم، تأمین و ارتقای روحیه دانش‌محوری و یادگیرندگی آنان به‌منظور توانمندسازی، کسب دانش و پیشرفت افراد؛ ملزم به رایانش اجتماعی دانش می‌باشند که بایستی با رویکردی منحصربه‌فرد همانند رویکرد جهادی انجام گیرد. این سازمان‌ها در راستای هدف اصلی وزارت دفاع ج.ا.ایران فعالیت می‌کنند و از شاهرگ‌های اصلی امنیتی و دفاعی کشور هستند. مسئله اصلی این است که برای تولید دانش در سازمان‌های دفاعی، آیا می‌توان از چرخه موجود استفاده کرد؟ چگونه می‌توانیم به دانش استاندارد برسیم؟

چه زمانی می‌توانیم بگوییم یک دانش استاندارد است؟، چگونه این دانش را تسهیم نماییم؟. این مسائل، ردپای یک مقوله مهم را نشان می‌دهند که از آن به‌عنوان "رایانش اجتماعی دانش" یاد می‌شود. از آنجایی که تاکنون تحقیقی در این رابطه در ایران صورت نگرفته است و از طرفی نیز سازمان‌های دفاعی به‌عنوان مهمترین و حیاتی‌ترین سازمان‌های کشور نیازمند اتخاذ چنین رویکردهای جدیدی هستند، لذا می‌توانیم بن‌مایه‌ی تمامی مسائل فوق را در کشف مفهوم "رایانش اجتماعی دانش" خلاصه نماییم. که هدف اصلی از انجام این تحقیق نیز در این رابطه می‌باشد.

حال با توجه به چشم‌انداز ۱۴۰۴ وزارت دفاع و سازمان‌های تابعه، فراهم نمودن زمینه‌ها و زیرساخت‌های لازم برای رشد فعالیت‌های دانایی محور و توسعه پایدار کشور، امری بدیهی به نظر می‌رسد. سازمان‌های دفاعی یکی از اصلی‌ترین نهادهای دانش‌محور در حوزه دفاعی است که بایستی با دانش روز بشر و تغییر و تحولات علمی و فناوری همراه باشد. این مهم میسر نمی‌شود مگر با اتخاذ سازوکارهای مناسب رایانش اجتماعی دانش در راستای آن.

از طرفی نیز مقام معظم رهبری در فرمایشاتشان تأکید نمودند که امروزه برای مقابله با دولت‌های زورگو و سلطه‌گر، نیازمند افزایش توان دفاعی هستیم. یکی از عوامل برجسته در پیشرفت صنایع دفاعی کشور، ارتباط بخش دفاعی با دانشگاه و شرکت‌های دانش‌بنیان است.^۱ این مقوله، خود گویای اهمیت رایانش اجتماعی دانش در سازمان‌های دفاعی است.

بر این اساس، ضرورت دارد که با اتخاذ سازوکارهای رایانش اجتماعی دانش در سازمان‌های دفاعی مبتنی بر مکتب اسلام ناب، مسیری مناسب برای تبدیل شدن وزارت دفاع به یک سازمان دانایی محور و یادگیرنده فراهم شود که از آن طریق نقش بسزایی در رشد و توسعه پایدار کشور ایفا شود. لذا این تحقیق، برای اولین بار درصدد بررسی مفهومی جدید و مهم در حوزه راهبرد دانش است که مبتنی بر ارزش‌های مکتب اسلام ناب، مفهوم رایانش اجتماعی دانش را در سازمان‌های دفاعی جمهوری اسلامی ایران در الگویی جامع طراحی می‌نماید. از همین رو،

۱. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مسئولان و متخصصان وزارت دفاع ۱۳۹۵/۰۶/۱۰

هدف اصلی تحقیق حاضر طراحی الگوی رایانش اجتماعی دانش در سازمان‌های دفاعی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر ارزش‌های مکتب اسلام ناب است.

مرور ادبیات نظری و پیشینه پژوهش:

دانش

اصطلاح "دانش" در ادبیات و در عمل با مفاهیم و اصطلاحات دیگری مانند دارایی‌های نامشهود، قابلیت‌ها، شایستگی‌های اصلی یا حتی مهارت‌ها به جای یکدیگر استفاده می‌شود (دی و والت^۱، ۲۰۲۰). دانش عبارت است از شناخت‌های به‌دست‌آمده از اطلاعات و داده‌هایی که می‌تواند به‌روش‌های مختلف و در شرایط گوناگون مؤثر باشد (جونز^۲، ۲۰۱۷). دانش آمیخته‌ای از نظریات، تجربیات، تئوری‌ها، الگوها، مهارت‌ها و سرمایه‌های اطلاعاتی است. دانش عبارت است از مجموعه دانستنی‌هایی که بشر برای زندگی خود از آن‌ها بهره می‌گیرد. در زمان‌های قدیم دانش بشر محدود بود و گاهی حتی یک نفر می‌توانست بیشتر دانش بشری را در حافظه خود جای دهد. اما به‌تدریج با رشد معلومات، دانستنی‌های بشر طبقه‌بندی شدند و حوزه‌های مختلف و تخصصی دانش شکل گرفت. دانش یک مفهوم و تعریف ساده و مشخص ندارد. علیرغم تعاریف متعدد از دانش، همه صاحب‌نظران بر وجود ارتباط تنگاتنگ بین داده، اطلاعات و دانش، اتفاق نظر و هم‌رأیی دارند. داده‌ها حقایق ساده‌ای هستند که به اطلاعات تبدیل می‌شوند. به‌عبارت‌دیگر اطلاعات، تلفیقی از داده‌ها در سازه‌هایی با معنا و مفهوم هستند. زمانی که این سازه‌ها در زمینه‌ای خاص قرار می‌گیرند به دانش تبدیل می‌شوند (شارپ^۳، ۲۰۰۰: ۳۲-۷). دیدگاه‌های مختلفی دانش را به‌عنوان مهمترین منبع استراتژیک سازمانی از نظر ارزش بازار در نظر می‌گیرند (اوده و آیوو^۴، ۲۰۲۰: ۲۱۱).

1. Dei & Walt
2. Jones
3. Sharp
4. Ode & Ayavoo

مدیریت دانش

اصطلاح مدیریت دانش برای توصیف همه چیز از کاربرد فناوری جدید تا بهره‌برداری از سرمایه فکری یک سازمان استفاده می‌شود (ناوبان و کینبل^۱، ۲۰۱۵). براساس تعریف جی لیووویتز، مدیریت دانش عبارت است از فرآیند خلق ارزش از دارائی‌های نامحسوس سازمان. دارائی‌های نامحسوس به‌عنوان سرمایه‌ی معنوی شامل سرمایه‌ی انسانی/ سرمایه‌ی ساختاری و سرمایه‌ی اعتباری می‌گردد. "مدیریت دانش یک دیدگاه برنامه‌ریزی‌شده و ساختارمند برای ایجاد، به اشتراک‌گذاری و ذخیره کردن دانش به‌عنوان یک دارائی سازمانی برای ارتقای توانمندی، سرعت و اثربخشی سازمان در ارائه محصولات یا خدمات برای مشتریان در راستای استراتژی کسب‌وکار می‌باشد" (بهتری نژاد، ۱۳۹۰).

تسهیم دانش

جنبه دیگری که در ادبیات علمی مورد مطالعه قرار نگرفته است، اعتماد به اشتراک دانش است که به‌ویژه با توجه به نیاز فزاینده به ذخیره داده‌های اختصاصی در یک محیط دیجیتالی متصل جهانی، حیاتی است (اِشنیدجنز و همکاران^۲، ۲۰۲۰). تسهیم دانش عبارت است از تعاملات میان فردی گستره‌ای که موجب می‌شود دانش و تجربه به‌طور مؤثر و شایسته‌ای توزیع و جذب گردد. فرایند تسهیم دانش و تجربه، راهکارهای تجربه‌شده‌ای را به‌منظور بهبود محیط یادگیری و غنی‌سازی تجارب افراد مطرح می‌نماید (هونگ و همکاران^۳، ۲۰۱۰). بنابراین، هدف از تسهیم (اشتراک‌گذاری) دانش، به دست آوردن دانش با استفاده از فرآیندهای در کار روزانه به‌منظور بهبود همکاری و روابط بین افراد، به‌منظور افزایش ذخیره دانش در کل سازمان است (لی و یو^۴، ۲۰۱۸: ۶۸۰).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Na Ubon & Kinble
2. Schniederjans et al
3. Hung et al
4. Lee & Yu

رایانش اجتماعی دانش

تئوری خلق دانش^۱ نوناکا^۲ (۱۹۹۴) پیشنهاد می کند که دانش در یک چرخه بی پایان ایجاد می شود و بنابراین، دانش سازمانی را از طریق: الف) اجتماعی سازی، ب) برونی سازی، ج) ترکیبی و د) درونی سازی می توان بدست آورد (اشنیدجنز و همکاران، ۲۰۲۰).

به کاربری یا توسعه فناوری رایانه، سخت افزار یا نرم افزار رایانه می گویند. رایانش شامل تخصص های فناوری اطلاعات است که به رایانه ها، سخت افزارها یا نرم افزارها و دیگر دانش های تخصصی مربوط می شود. علوم رایانه دانش پایه های نظری اطلاعات و محاسبات و کاربرد آنها در سامانه های رایانه ای است. رایانش عبارتی است که به هر نوع استفاده از رایانه در انجام امور به صورت عام اطلاق می شود، مثلاً عبارت رایانش زیستی استفاده از رایانه در مباحث مربوط به رشته زیست شناسی است (انجمن ماشین های حسابگر^۳، ۲۰۱۴).

رایانش اجتماعی بخشی از علم رایانه است که به بررسی تلاقی سامانه های محاسباتی و رفتارهای اجتماعی می پردازد. در نگاه ساده تر، رایانش اجتماعی به دنبال پشتیبانی از هرگونه رفتار اجتماعی انسان ها از طریق سامانه های محاسباتی است. رایانش اجتماعی دانش به دلیل اینکه نقش پررنگی در تعدادی از روندهای فناوری در سال های اخیر داشته، از اهمیت روزافزونی برخوردار شده است و به یک نقطه کانونی در تولید، تفسیر و تحلیل جمعی دانش و محتوا تبدیل شده است (جهانیان، ۱۳۹۴).

رایانش اجتماعی دانش، ایجاد دانش را با پشتیبانی از فناوری های طراحی به کمک رایانه مورد بحث قرار می دهد (کاسنون و کیانوت^۴، ۲۰۰۸). جانسون و همکاران (۲۰۰۲، ۲۵۳) به تلاش هایی برای استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات برای توسعه سامانه های دانشی خبره و متمایز اشاره می کند، تلاش های پیاده سازی نشان می دهد که «... تبدیل مهارت های متخصص به اطلاعاتی که می تواند توسط دیگران قابل استفاده باشد، دشوار و پرهزینه است». در حالی که ما قطعاً با

1. The theory of knowledge creation
2. Nonaka
3. Association for Computing Machinery
4. Kosonen & Kianot

چنین مفاهیمی موافق هستیم، ما همچنین تمایل به مشاهده فناوری به‌عنوان یک جایگزین صرف برای روابط اجتماعی و شخصی، متشکل از زیرساخت‌های اطلاعاتی، استانداردها و دستورالعمل‌ها اشاره می‌کنیم (جانسون و همکاران^۱، ۲۰۰۲).

این امر بر کارکردهای مبتنی بر سودمندی فناوری اطلاعات و ارتباطات در سازمان تأکید می‌کند که چه دانشی از نظر علمی و مدیریتی ارزشمند تلقی می‌شود. به‌عنوان مثال، آنکوری و همکاران (۲۰۰۰، ۲۵۶) بیان کردند که "گسترش تجمعی سریع پایگاه دانش اغلب به‌عنوان یک ویژگی کلیدی توسعه اقتصادهای مدرن ارائه می‌شود و باعث شده‌اند تا اندازه‌گیری و ارزیابی تمام دانش تا حد امکان به‌طور عینی، محققان را به تمرکز بر روی سامانه‌های اطلاعاتی و دانش مدون در جستجوی مزیت رقابتی پایدار سوق داده باشد، نه بر روی فرآیندهای بسیار پیچیده‌تر از تعامل اجتماعی و ارتباطات غیر رسمی. رایانش اجتماعی دانش فقط به‌عنوان وسیله‌ای برای انتقال اطلاعات نیست بلکه از فضاهایی برای تعامل، گفتگو، ایده و خلاقیت با زبان حرفه‌ای پشتیبانی می‌کند. از این‌رو، ممکن است فضایی را برای ایجاد دانش تسهیل کند (کاسنون و کیانوت، ۲۰۰۸).

نوآوری تحقیق از جنبه نظری، به تئوری بر ساخته و بومی این مقوله اشاره دارد که با استفاده از روش ترکیبی، آن را در راستای ایجاد الگو و مولفه‌ها و ابعاد مرتبط؛ منظور خواهد کرد. همچنین از ویژگی‌های اصلی تئوری‌های سنتی دانش مدیریت که محدود به معرفت‌شناسی جزئی است می‌توان به قابلیت پیش‌بینی، تکنیک محور، تک رشته‌ای بودن، آکادمیک بودن و اطمینان اشاره کرد. این دیدگاه منجر به یک نگرش بخشی به تحولات و اصلاحات نظام اداری شده است و به یک نگرش صرفاً اقتصادی یا سیاسی تقلیل داده است. از آنجایی که مهمترین شاخصه‌های حوزه‌های مدیریت و تحول: پیچیدگی، چند بعدی و پویایی بودن آن است بنابراین خواهان تئوری‌هایی است که دارای مشخصه‌ی مشارکتی به‌جای تکنیک محوری، آکادمیک و اجتماعی،

1. Johnson et al

چند رشته ای و میان رشته ای به جای تک رشته ای، عدم اطمینان و پیش بینی ناپذیری باشد و پدیده‌ها را در متن اجتماعی آن بررسی کند (مارتینز^۱، ۲۰۰۶: ۷۸).

در این پژوهش بهره‌مندی از چنین نگرش کارآمدی را سرلوحه و الگو دیدگاه نظری خود قرار داده که تدوین آن برای پیشرفت و ترقی مقوله رایانش اجتماعی دانش امری مهم و حیاتی است و در نتیجه می‌توان به شناختی جامع در این حوزه دست یافت و در نهایت از جهت کاربردی نیز این پژوهش با بررسی دقیق فرآیند تدوین الگوی مورد نظر در سازمان‌های دفاعی، اقدام به طراحی چارچوبی جدید و کاربردی در حوزه مذکور می‌کند. تاکنون در سطح کشور، تدوین چنین چارچوبی که به لحاظ نو و جدید بودن در گسترش علمی و عملی مدیریت نقش قابل توجهی ای خواهد داشت صورت نگرفته است.

اما مهمترین و اصلی‌ترین نوآوری‌های این تحقیق در بهره‌گیری و التخطاط آموزه‌های مکتب اسلام ناب با مباحث مدیریت دانش است. از لحاظ علمی و روش‌شناسی، اصولاً پژوهش‌های کیفی بایستی بر مبنا و ماهیت یک مکتب فکری و ارزشی صورت گیرند تا در راستای دستیابی به چارچوب، نظریه و نتایج و... مثمر ثمر باشد. در این تحقیق، با استفاده از آموزه‌های مکتب اسلام ناب، چارچوب و نظریه مربوطه حاصل شده است که از نظر کاربردی نیز می‌تواند در سطح سازمان‌های دفاعی نهادینه‌سازی و اجرا گردد. با مرور متون علمی این حوزه می‌توان دریافت که یکی از ارزشمندترین دانش‌های موجود، دانش ضمنی است. در سازمان‌ها- بالأخص سازمان‌های دفاعی- بخش اعظم سرمایه‌های دانشی که در حین فرآیندهای کاری توسط افراد تولید می‌شوند، مستند نشده و صرفاً در اذهان ایشان باقی می‌ماند و به محض خروج و انفصال فرد از سازمان، بازیابی و استفاده مجدد آن امکان‌پذیر نباشد. رایانش اجتماعی دانش می‌تواند به‌عنوان پازل گمشده، به این چرخه کمک نماید. این چرخه قابلیت بهره‌برداری، به‌کارگیری، انتشار و بازیابی مجدد "دانش‌ها" را دارد و با ایجاد محیطی امن، به صیانت و تأمین آن می‌پردازد.

---

1. Martens

روش شناسی پژوهش:

طرح کلی تحقیق، با توجه به موضوع، هدف، روش آن آمیخته یا ترکیبی با رویکرد نسبی متوالی با وزن نابرابر^۱ است که در سه فاز کیفی-کیفی-کمی انجام می‌شود. در این طرح ابتدا داده‌های کیفی و سپس کمی جمع‌آوری و تحلیل می‌شوند. اولویت معمولاً با فاز کیفی است و داده‌های کمی برای تقویت داده‌های کیفی استفاده می‌شوند (کرسول^۲، ۲۰۱۸). در این تحقیق، به ترتیب از از سه روش "مرور دامنه- نظریه داده بنیاد- پیمایش" استفاده شده است.

در فاز اول، از روش مرور دامنه استفاده شد که هدف اصلی آن، انتخاب مداخل اصلی بحث است. مرور دامنه‌ای از یکی از مناسب‌ترین روش‌های کیفی برای بررسی و تحلیل موضوعی تحقیقات است (مارتین و همکاران^۳، ۲۰۲۱). جستجوی مطالب از پایگاه‌های علمی داخلی و خارجی استفاده شده است که برای منابع داخلی از پایگاه‌های علمی چون SID.ir، Magiran.ir، Ensani.ir، <https://farsi.khamenei.ir>، برای منابع خارجی از پایگاه‌های علمی چون Proquest، Emerald، sciencedirect، Web of science و همچنین پایگاه تخصصی Google scholar استخراج شدند.

در فاز اول که بصورت کیفی انجام شد، ابتدا به امر بررسی تحقیقات مرتبط در این زمینه می‌پردازد و پس از استخراج محورهای مفهومی و موضوعی، در مرحله بعد با استفاده از ابزارهایی چون مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، کدهای مربوطه را بدست آورده و کدها با روش نظریه داده بنیاد مورد تحلیل قرار می‌گیرند. و سپس ابعاد و مولفه‌های حاصله از نظر خبرگان مورد بررسی قرار گرفته و برای سنجش اجزای آن، در مورد روایی آن اعلام نظر می‌شود. به دلیل اینکه این موضوع برای اولین بار است انجام می‌شود، لذا پیشینه و مطالب زیادی در این رابطه وجود نداشت. از طرفی نیز، وجود فقر مبانی نظری در چنین موضوعاتی نیازمند استفاده از روش‌های کیفی است. یک نکته بسیار مهم و کاربردی این است که ملاحظه می‌شود در تحقیقات

1. Partially mixed sequential dominant status design

2. Creswell

3. Martin et al

این‌چنینی، محققان بدون استخراج محورهای مفهومی و موضوعی، وارد بحث اصلی می‌شوند و با استفاده از روش‌های کیفی، پژوهش را انجام می‌دهند. با توجه به موارد فوق‌الذکر، قبل از ورود به بحث محقق بایستی ابتدا به امر، محورهای موضوعی را استخراج کند تا در مراحل بعدی بتواند رویکردها یا روش‌های موردنظر را بکار گیرد.

در فاز دوم تحقیق که بصورت کیفی انجام شده است، از روش نظریه داده بنیاد که یک روش تحقیق کیفی استفاده شده است. بدلیل عدم وجود غنای مبانی نظری در این حوزه و همچنین، موضوعیت جدید آن در کشور؛ لذا محققان بر آن شدند تا با استفاده از روش نظریه داده بنیاد، "شرایط زمینه‌ای، مقوله یا پدیده محوری، پیامدها، راهبردها، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر" این حوزه را از خبرگان امر احصاء کرده و در راستای کاربردپذیری آن در سازمان‌های دفاعی اقداماتی صورت پذیرد.

این روش که توسط گلیسر و استراوس^۱ در ۱۹۶۷ پیشنهاد شده است، داده‌های قابل توجه و بینش تحقیقاتی را برای بررسی امکان پذیر می‌کند و برای روشن‌سازی مکانیزم‌های اساسی برخی پدیده‌ها مفید است. بنابراین، برای ایجاد چارچوب‌های نظری در تحقیقات اولیه بسیار مناسب است (ژائو و همکاران^۲، ۲۰۲۰). در واقع تئوری داده بنیاد روشی است برای دستیابی به شناخت پیرامون موضوع مورد مطالعه، و موضوع یا موضوعاتی که پیش از این در مورد آن‌ها تحقیق جامعی نشده است و دانش ما در آن زمینه محدود است (کله^۳، ۲۰۰۵).

شیوه کار در نظریه داده‌بنیاد به این صورت است که تجزیه و تحلیل داده‌های آن عمدتاً به کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی تقسیم می‌شوند. محققان باید با تجزیه و تحلیل مواردی که از مصاحبه‌ها استخراج می‌شوند به صورت جمله به جمله پیش بروند و اطلاعات حاصله را تا اشباع نظری تکمیل کنند (ژانگ و همکاران^۴، ۲۰۲۰؛ کوربین و استراوس^۵،

1. Glaser & Strauss
2. Zau et al
3. Kelle
4. Zhang et al
5. Corbin & Strauss

۲۰۱۴؛ چارمز^۱، ۲۰۰۰). در این تحقیق با استفاده از رهیافت نظامند استراوس و کوربین بهره برده شد که کدها در سه دسته باز، انتخابی و محوری مورد بررسی و احصاء قرار خواهند گرفت. این روش اساساً تفسیری است و هدف آن کشف مفاهیم و روابط است و توضیحات نظری برای پدیده‌های موجود را ارائه می‌دهد (کوربین و استراوس، ۲۰۱۴).

در این فاز، جامعه آماری شامل خبرگان حوزه دفاعی جمهوری اسلامی ایران هستند که با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته مورد بررسی قرار می‌گیرند. روش نمونه‌گیری آن، روش نمونه‌گیری هدفمند است که یکی از روش‌های تخصصی نمونه‌گیری کیفی است. البته واضح است که تعداد نمونه‌ها با توجه به دستیابی به اشباع نظری تعیین می‌گردد. نمونه‌گیری هدفمند نوعی نمونه‌گیری است که در آن افراد نمونه، از میان افرادی انتخاب می‌شوند که دارای خصوصیات تعریف شده‌ای می‌باشند. عده‌ای، اصطلاح «نمونه‌گیری قضاوتی» را برای مواردی به کار برده‌اند که اعضای نمونه، بر اساس داوری پژوهنده انتخاب می‌شوند. نمونه‌گیری هدفمند که به آن نمونه‌گیری غیراحتمالی، هدف‌دار یا کیفی نیز می‌گویند به معنای انتخاب هدف‌دار واحدهای پژوهش برای کسب دانش یا اطلاعات است (هالووی و ویلر^۲، ۲۰۱۶).

در فاز سوم، از روش پیمایش استفاده شده است. روش پیمایش را می‌توان به‌عنوان "پرسش از افراد در مورد یک موضوع یا موضوعات و سپس توصیف پاسخ‌های آن‌ها" تعریف کرد (جکسون^۳، ۲۰۱۱: ۱۷). روش پیمایش به‌عنوان یک زمینه علمی به دنبال شناسایی و کشف اصولی در مورد یک نمونه از جامعه، ابزار جمع‌آوری داده‌ها، تنظیم آماری داده‌ها و پردازش داده‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌های نهایی است که در تحقیقات علمی بکار می‌رود (گرووز و همکاران^۴، ۲۰۰۹).

به‌طور خلاصه، از محورهای مفهومی و موضوعی مستخرج از روش مرور دامنه بهره برده شد تا به‌عنوان معیار جهت‌دهی و محور مصاحبه‌های روش نظریه داده‌بنیاد قرار گیرند. سپس با طی

1. Charmaz
2. Holloway & Wheeler
3. Jackson
4. Groves et al

مراحل روش نظریه داده‌بنیاد، مولفه‌ها و ابعاد رایانش اجتماعی دانش در قالب الگوی مطلوب استخراج و احصا گردید که در شکل (۱) به تصویر کشیده شده است. بعد از احصای الگو، در فاز سوم - یعنی فاز کمی تحقیق - اجزا و مقوله‌های الگو از نظر خبرگان مورد بررسی قرار می‌گیرند و برای سنجش اجزای آن، در مورد روایی آن اعلام نظر می‌شود. جهت گردآوری اطلاعات، پرسشنامه‌ای از مولفه‌ها و شاخص‌های احصا شده از روش داده‌بنیاد تهیه می‌گردد که خبرگان امر در رابطه با تایید و روایی آنها، نظرات‌شان را اعلام نمایند. لازم به ذکر است که در این فاز، از خبرگان دانشگاهی و دفاعی استفاده می‌شود که با استفاده از روش نمونه‌گیری سیستماتیک^۱، در رابطه با ابعاد و مولفه‌های استخراج شده اعلام نظر می‌نمایند. در پرسشنامه مذکور، به‌منظور سنجش از طیف لیکرت (هفت تایی) استفاده شده است. لازم به ذکر است که در تمامی مراحل تحقیق، برای انتخاب خبرگان از افرادی استفاده شده است که دارای تجربه چندین ساله در این حوزه هستند.

یافته‌های پژوهش:

همان‌طور که در روش‌شناسی تحقیق توضیح داده شد، رویکرد تحقیق حاضر آمیخته یا ترکیبی با رویکرد نسبی متوالی با وزن نابرابر^۲ است که در سه فاز کیفی-کیفی-کمی انجام می‌شود. در این طرح ابتدا داده‌های کیفی و سپس کمی جمع‌آوری و تحلیل می‌شوند. در فاز اول، یعنی روش مرور دامنه که بصورت مفصل و مبسوط مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت، مفاهیمی چون "دانش، انواع دانش، مدیریت دانش، تسهیم دانش، رایانش اجتماعی دانش" در دو منظومه فکری غرب و اسلام ناب بررسی و تحلیل شدند. این قسمت از کار، زمان زیادی را صرف کرده و محققان با دقت و ممارست بسیار بالایی این موارد را در بازه زمانی ۸ ماهه استخراج و در قالب جدول ذیل خلاصه نمودند.

¹. Systematic Random Sampling

². Partially mixed sequential dominant status design

جدول ۱. احصای مضامین و محورهای موضوعی و مفهومی در دو منظومه فکری غرب و اسلام ناب بر اساس روش مرور دامنه

مقوله	نکته / اصطلاح / مفهوم	منظومه فکری غرب	منظومه فکری اسلام ناب
مقوله دانش	دیدگاه	دیدگاه مادی نسبت به دانش	دیدگاه معنوی و متعالی نسبت به دانش
	هدف	لزوم تجاری‌سازی دانش	تبدیل دانش به حکمت
	فرآیند	تحصیل دانش در راستای استفاده از مزایای آن و رفع نیازها	تحصیل دانش در راستای سعادت بشر
	مکتب	دیدگاه‌ها و تئوری‌های ساختاریافته، طبقه‌بندی شده	شعائر الهی و دینی و ابزاری برای کسب معرفت
	زمینه	پیشرفت علمی در راستا و متناسب با اهداف انسانی	پیشرفت علمی در راستا و متناسب با اهداف و ارزش‌های انسانی
	منبع	(پوپر ^۱ ، ۲۰۰۳)؛ (شارپ ^۲ ، ۲۰۰۰)؛ (داونپورت و پروساک ^۳ ، ۲۰۰۰)؛ (العطاس ^۴ ، ۱۹۸۰)؛ (کامارا ^۵ ، ۲۰۰۲)؛ (دراکر ^۶ ، ۱۹۹۹)؛ (علوی و لیدنر ^۷ ، ۲۰۰۰)؛ (هوبر ^۸ ، ۱۹۹۱)؛ (یحیی و گاه ^۹ ، ۲۰۰۲)؛ (جونز ^{۱۰} ، ۱۹۹۲)؛ (اخوان و خادم الحسینی، ۱۳۹۲)؛ (جعفری و همکاران، ۱۳۹۰)؛ (محمدی ری‌شهری، ۱۳۷۹: ۲۴)؛ (انصاری، ۱۳۷۴)؛ (امام خمینی، ۱۳۷۰)؛ (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳)	

1. Popper
2. Sharp
3. Davenport & Prusak
4. Al-Attas
5. Kamara
6. Drucker
7. Alavi & Leidner
8. Huber
9. Yahya & Goh
10. Jones

مقوله	نکته / اصطلاح / مفهوم	منظومه فکری غرب	منظومه فکری اسلام ناب
		(دی و والت، ۲۰۱۷)؛ (۲۰۲۰)	
	نوع دانش	صریح و ضمنی	نافع
	هدف	کسب دانش و منفعت	قربه الی الله و خدمت به بشریت
	ماهیت	ابزار محور و قابل کدگذاری	ارزش مدار و هادی
	زمینه	دیدگاهها و تئوریهای ساختاریافته، طبقه‌بندی شده (زمینه خاص)	شعائر الهی و دینی و ابزاری برای کسب معرفت (زمینه عام)
	منبع	(داونپورت و پروساک، ۲۰۰۰)؛ (گرنیت، ۲۰۰۵)؛ (ریلی، ۲۰۰۳)؛ (انگنز، ۱۹۹۱)؛ (هانگ و همکاران، ۲۰۱۰)؛ (لی و یو، ۲۰۱۱)؛ (اشنایدرجانز و همکاران، ۲۰۲۰)	(گلزار، ۱۳۹۴)، (محمد بن علی کراچکی، ج ۱)، (ابن فهد حلی، عدّه الداعی، ص ۷۷)
	مفهوم	اشتراک و انتقال دانش در سطوح مختلف	نشر و زکات دانش
	فرآیند	کسب دانش، نگهداری (ذخیره) دانش، انتشار (توزیع) دانش	کسب علم و انتقال آن به منظور تعلیم و تعلم
	هدف	بهبود محیط یادگیری و غنی‌سازی تجارب افراد	آموختن و تکامل زندگی انسان
	مبانی و منابع	تئوری‌ها، اسناد و کتب	قرآن، احادیث و متون دینی و ارزشی
	منبع	(ویتو و همکاران، ۲۰۰۳)؛ (هانگ و همکاران، ۲۰۱۰)؛ (لی و یو، ۲۰۱۱)؛ (اشنایدرجانز، ۲۰۲۰)	(کریمی زارچی و همکاران، ۱۳۹۰)، (دریادل، ۱۳۹۵)
	مفهوم	رویکردی روشمند و یکپارچه	
مقوله تسهیم دانش			

1. Dei & Walt

مقوله	نکته / اصطلاح / مفهوم	منظومه فکری غرب	منظومه فکری اسلام ناب
مقوله مدیریت دانش		به شناسایی، مدیریت و به تسهیم دارایی‌های نامشهود سازمان است	تلاش در جهت تحقق دانش از طریق دیدگاه اسلامی
	زمینه	ایجاد ارزش از منابع دانشی سازمان	وجود اقتضائات و موقعیت‌های محیطی در تدبیر و تأمل
	هدف	مدیریت و بهره‌برداری از دانش و اطلاعات به‌منظور بهبود کارایی و...	سعادت عملی و مؤثر انسان‌ها به‌ویژه در پاسخ به نیازهای بشری
	ماهیت	فرآیند محور	مدیریت دانش دینی (دین بنیان)
	منبع	(برون، ۲۰۰۰)؛ (فیرستون و مک‌الوی، ۲۰۰۵)؛ (ادل و گرایون، ۱۹۹۸)؛ (نیومن و کونراد، ۱۹۹۹)	(فاتح و همکاران، ۱۳۹۰)، (اخوان و خادم الحسینی، ۱۳۹۲)، (موسی‌خانی و همکاران، ۱۳۹۲)، (جعفری و همکاران، ۱۳۸۸)، (جهانیان، ۱۳۹۴).
مقوله رایانش اجتماعی دانش	نکته / اصطلاح / مفهوم	منظومه فکری غرب	منظومه فکری اسلام ناب
	شناسایی دانش	شناسایی دانش، به معنی توصیف و تحلیل دانش محیط است.	حقیقت علم یا دانش، نوری است که در پرتو آن، انسان جهان را آن‌گونه که هست می‌بیند و جایگاه خود را در هستی می‌یابد (محمدی ری‌شهری، ۱۳۷۹، ج ۱، ص ۳۴).
	کسب دانش	پس از شناسایی دانش موجود سازمان و نیازهای دانشی پاسخ داده نشده، به شکاف دانشی تعیین و برای رفع آن اقدام می‌شود. دانش می‌تواند از افراد، گروه‌ها و منابع درون و برون سازمانی تحصیل شود.	دومین فرآیند مدیریت دانش از منظر اسلام، استماع و گوش دادن به‌منظور کسب دانش است؛ یعنی پس از آنکه دانش ضروری سازمان با سکوت و تفکر مورد شناسایی قرار گرفت، مدیر

منظومه فکری اسلام ناب	منظومه فکری غرب	نکته / اصطلاح / مفهوم	مقوله
<p>عالی یا رهبری دانش، که مسئول امور دانشی سازمان است، لازم است کارکنان دانشی را برای کسب و تحصیل دانش، بسیج کند و آن‌ها را مورد حمایت و تشویق مادی و معنوی قرار دهد (مصباح الشریعه، ۱۴۰۰ق، ص ۲۰).</p>			
<p>در منابع اسلامی به نگهداری و حفظ دانش همانند سایر فرایندهای دیگر، فراوان سفارش شده است و حتی به وجوب و لزوم آن تأکید شده است. رسول اکرم (ص) فرمود: چهار چیز بر هر صاحب خرد و عقلی از امت من واجب است. گفتند: ای پیامبر! آن چهار چیز چیست؟ فرمود: به علم و دانش گوش فرا دادن، و آن را حفظ کردن، و در میان مردمان نشر کردن، و خود به کار بستن (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴ق، ص ۵۷).</p>	<p>نگهداری دانش</p>	<p>در این مرحله دانش سازمان مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد. مسئله مهم در اینجا شناسایی موانع ساختاری یا روان‌شناختی استفاده از دانش است. موانع ساختاری به ناکارایی ساختار سازمان در ایجاد روابط مناسب جهت استفاده از دانش و موانع روان‌شناختی به ادراک و شناخت نادرست افراد از مسائل سازمان باز می‌گردد.</p>	<p>به کارگیری دانش</p>
<p>علم نافع یعنی علمی که دانستن آن فایده و ندانستن آن ضرر برساند. هر علمی که متضمن فایده و اثری باشد و آن فایده و اثر را اسلام به رسمیت بشناسد،</p>	<p>علم نافع</p>	<p>در این مرحله دانش شناسایی شده کسب شده و توسعه یافته با استفاده از فناوری‌های مناسب در سراسر سازمان توزیع می‌شود. یکی از چالش‌های سازمان‌های بزرگ</p>	<p>اشتراک و توزیع دانش</p>

منظومه فکری اسلام ناب	منظومه فکری غرب	نکته / اصطلاح / مفهوم	مقوله
<p>یعنی آن اثر را اثر خوب و مفید بدانند، آن علم از نظر اسلام خوب و مورد توصیه و تشویق است. پس حسابش روشن است؛ باید دید اسلام چه چیز را فایده و چه چیز را ضرر می‌داند. هر علمی که به منظورهایی از منظورهایی فردی یا اجتماعی اسلام کمک می‌دهد و ندانستن آن سبب زمین خوردن آن منظور می‌گردد، آن علم را اسلام توصیه می‌کند و هر علمی که در منظورهایی اسلامی تأثیر ندارد، اسلام درباره آن علم نظر خاصی ندارد و هر علم که تأثیر سوء دارد با آن مخالف است» (مطهری، ۱۳۷۰: ص ۲۵۹-۲۶۰؛ ۲۶۴-۲۶۵).</p>	<p>این است که مشخص کنند چه کسی، دانشی خاص را در اختیار دارد و چه کسی به آن دانش نیازمند است.</p>		
	<p>در این مرحله تمرکز بر توسعه مهارت‌ها و محصولات جدید، ایده‌های مطلوب و فرآیندهای کارا از طریق توسعه درونی یا بیرونی دانش است. توسعه درونی با ایجاد زمینه مناسب نوآوری و ابداع، حاصل می‌شود. توسعه بیرونی از طریق ارتباط با منابع دانش برون‌سازمانی، حاصل می‌شود. این امر به توانایی یادگیری و</p>	<p>توسعه دانش</p>	

منظومه فکری اسلام ناب	منظومه فکری غرب	نکته / اصطلاح / مفهوم	مقوله
	ارتباط بر می‌گردد. توسعه این قابلیت، تجربه تسهیم دانش، ایجاد ارتباط بین ایده‌ها و ساختن ارتباط‌های متقاطع با دیگر موضوعات، از این اهمیت کلیدی برخوردار است.	خلق دانش	
	از طریق آن، قابلیت ذخیره سازمان‌یافته‌ای که امکان جستجوی سریع اطلاعات، دسترسی به اطلاعات برای کارمندان دیگر و تسهیم مؤثر دانش فراهم می‌شود، به وجود می‌آید. در این سامانه باید، دانش‌های لازم به آسانی برای استفاده همگان ذخیره شود.	ذخیره دانش	
	انتقال دانش نامشهود یک فرد به فرد دیگر. زمانی اتفاق می‌افتد که افراد در ارتباطات، رودررو به تبادل دانش می‌پردازند.	اجتماعی کردن دانش	
	تبدیل دانش نامشهود به دانش مشهود. در این حالت، فرد می‌تواند دانش خود را در قالب مطالب منظم (سیمینار، کارگاه آموزشی) به دیگران ارائه دهد. گفتگوی میان اعضای یک گروه در پاسخ به پرسش‌ها یا برداشت از رخدادها، از جمله فعالیت‌های معمولی هستند که این نوع تبدیل در آن‌ها رخ می‌دهد.	برونی‌سازی دانش	

مقوله	نکته / اصطلاح / مفهوم	منظومه فکری غرب	منظومه فکری اسلام ناب
	ترکیب دانش	در این مرحله، حرکت از دانش آشکار فردی به سمت دانش آشکار گروهی و ذخیره‌سازی آن انجام می‌شود و با توجه به استفاده از دانش موجود، امکان حل مسائل از طریق گروه فراهم شده، به دنبال آن دانش توسعه می‌یابد.	
	درونی سازی دانش	در این مرحله، دانش آشکار به دست‌آمده در سازمان، نهادینه می‌شود. همچنین گذراندن این مرحله برای افراد، آفرینش دانش ضمنی جدید شخصی را نیز در پی دارد (کسب دانش پنهان جدید از دانش آشکار موجود).	
	منبع	(آمس و نامان، ۲۰۰۷)؛ (ناهاییت و گوشال، ۲۰۰۰)؛ (هوانگ و همکاران، ۲۰۱۸)	(محمدی ری‌شهری، ۱۳۷۹)، (رضاییان، ۱۳۸۹)، (منطقی و اکبری، ۱۳۹۲)، (مطهری، ۱۳۷۰).

همان‌طور که در قسمت روش تحقیق توضیح داده شد، پس از استخراج محورهای موضوعی و مفهومی از طریق روش مرور دامنه جدول (۱)، به بررسی مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته و احصای مولفه‌ها و ابعاد "رایانش اجتماعی دانش" از طریق روش نظریه داده بنیاد می‌پردازیم. در راستای احصای مولفه‌ها و ابعاد کلیدی، محققان با استفاده از رویکرد استراوس و کوربین، گزاره‌ها را در سه نوع کدگذاری "باز، محوری و انتخابی" مورد احصا و بررسی قرار دادند که به دلیل جلوگیری از اطناب مطلب؛ این موارد در قالب شش مقوله اصلی توضیح داده می‌شوند و از مرقوم کردن سایر جداول صرف‌نظر می‌شود.

تحقق کفایت نظری

مطابق با رویکردهای مطرح در روش‌های کیفی، معیار توقف فرآیند گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها در روش تحقیق «داده بنیاد»، حصول «کفایت نظری» است که بدین معنا که ادامه پژوهش تغییری در مفاهیم و یا مولفه‌های ظهور یافته حین تحقیق، در پی نداشته باشد. جدول (۲) چگونگی تحقق این معیار در پژوهش حاضر را نشان می‌دهد.

جدول ۲. فرآیند ظهور مفاهیم و مولفه‌ها تا مرز کفایت نظری

مورد	تعداد کدهای باز	تعداد مفاهیم	تعداد مؤلفه‌ها	تعداد ابعاد
A	۸۹	۷	۴	۲
B	۱۱۳	۱۳	۴	۲
C	۶۳	۵	۳	۲
D	۳۳	۶	۳	۲
مجموع	۲۹۸	۳۲	۱۴	۸

فرآیند ظهور ۳۲ مفهوم و ۱۴ مؤلفه به تفکیک مطالعات انجام شده در جدول فوق ارائه شده است. همان‌طور که مشخص است، در هر چهار مطالعه، تغییرات تأثیرگذاری در جریان مفاهیم و مولفه‌های شکل گرفته در جریان تحقیق حاصل نشده که به معنای تحقق معیار «کفایت نظری» است.

تشریح «مولفه‌های» به دست آمده در روش داده بنیاد

تعریف و تشریح مولفه‌ها در روش داده بنیاد ناظر به مفاهیم و نکات کلیدی (مضمون) زیرمجموعه آن‌ها صورت می‌پذیرد. به عبارت دیگر از آنجا که اتکای اصلی این روش به داده‌های دست اول بوده و در مسیر استقراء از نکات کلیدی کدگذاری باز، «مفاهیم» انتزاعی و سپس «مولفه‌های» انتزاعی تر ساخته می‌شوند، لذا تعریف هر کدام از مفاهیم و مولفه‌های با توجه به مسیر طی شده تا شکل‌گیری و ظهور آن‌ها صورت می‌پذیرد. ممکن است پیش‌تر عنوان مفهوم و مولفه در ادبیات موضوع دارای سابقه نظری باشد، اما آنچه در روش مسیر داده بنیاد به دست می‌آید تعریف

متفاوتی دارد چرا که خاستگاه اولی نظریات و تجربیات مدون موجود (داده‌های دست‌دوم) و خاستگاه دیگری داده‌های به‌دست آمده در جریان تحقیق (داده‌های دست اول) است. بنابراین به‌منظور درک کامل معنای «مفاهیم» و «مولفه‌ها» مراجعه به داده‌های تحقیق به‌ویژه در مرحله کدگذاری باز اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. هر کدام از مولفه‌ها، از یک یا چند مفهوم تشکیل شده‌اند که آن مفاهیم در واقع بیانگر «ویژگی‌ها»، «شرایط» و یا «وضعیت» مطلوب مولفه مورد نظر در کشور می‌باشند.

جدول ۳. عناوین مؤلفه‌های ظهور یافته در جریان تحقیق

ردیف	عنوان مؤلفه	ردیف	عنوان مؤلفه
۱	پیشرفت و مرزشکنی علمی	۸	تعلیم و تدقیق علم
۲	عالمان شایسته	۹	سازمان‌های دفاعی معرفت بنیان
۳	تحصیل علم و معرفت الهی	۱۰	منزلت و مرتبه علم
۴	جهاد علمی	۱۱	علم متعالی
۵	اقتدار علمی و عزت ملی	۱۲	نظام جامع مدیریت دانش سازمان‌های دفاعی
۶	ثمره تعلم و عمل به معلومات	۱۳	راهبرد رایانش دانش
۷	تدبیر و مرجعیت عالمان	۱۴	امکانات و ظرفیت‌های بومی

و اما نتایج مربوط به کارکرد مرحله دوم «کدگذاری محوری» یا همان «پارادایم کدگذاری محوری» که در آن ۱۴ مؤلفه ظهور یافته در جریان تحقیق، در قالب دسته‌ها یا طبقه‌های تعریف شده و توصیه‌شده روش داده‌بنیاد حول یک «مقوله اصلی» یا همان «سازوکارهای رایانش اجتماعی دانش» سامان می‌یابند. این دسته‌ها عبارتند از شرایط علی^۱ (علل موجه پدیده اصلی)، راهبردهای کنش و کنش متقابل^۲ (کنش یا کنش‌های متقابلی که برای کنترل، اداره، برخورد و

1 Casual Condition

2 Action/ Reaction Strategies

پاسخ به پدیده اصلی انجام می‌شوند، زمینه^۱ (شرایط بسترساز خاص مؤثر در راهبردها)، شرایط مداخله‌گر^۲ (شرایط بسترساز عام مؤثر در راهبردها) و پیامدها^۳ (رهاورد به کار بستن راهبردها) که در ادامه هر کدام تشریح خواهد شد. پارادایم کدگذاری محوری (چارچوب حاصله) در شکل (۱) ارائه شده است.

شرایط علی: ثمره تعلم و عمل به معلومات، عالمان شایسته
زمینه: تعلیم و تدقیق علم، علم متعالی، تدبیر و مرجعیت عالمان، منزلت و مرتبه علم
مقوله محوری: تحول و انقلاب علمی، سازندگی اخلاقی و معنوی اندیشمندان، سازمان‌های دفاعی حکمت بنیان، قدرت و استقلال علمی، علم نافع و هادی، منزلت و مرتبه علم، نظام جامع رایانش دانش

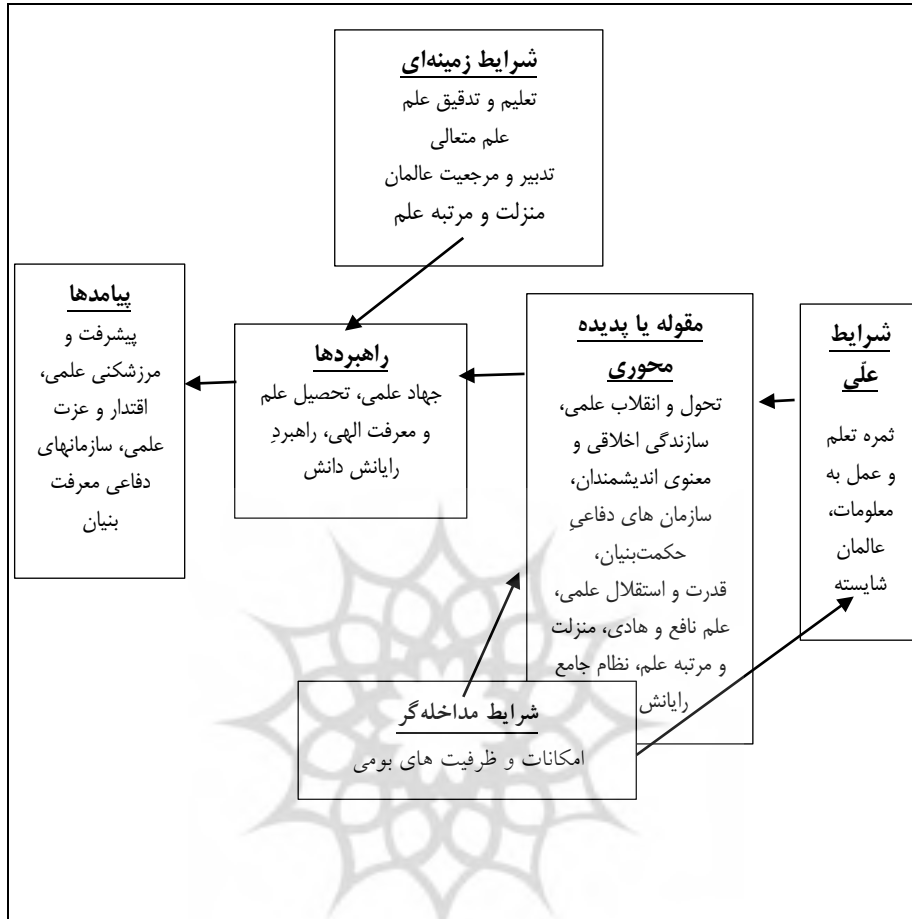
شرایط مداخله‌گر: امکانات و ظرفیت‌های بومی
راهبردها: جهاد علمی، تحصیل علم و معرفت الهی، راهبرد رایانش دانش
پیامدها: پیشرفت و مرزشکنی علمی، اقتدار و عزت علمی، سازمان‌های دفاعی معرفت بنیان.

ارائه الگوی مطلوب:

با توجه به قواعد نظریه داده‌بنیاد و با استناد به رابطه بین مقوله‌ها و موارد مطرح‌شده در روش تحقیق، الگوی مطلوب در شکل (۱) ترسیم شد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

1 Context
2 Intervening Conditions
3 Consequences

شکل ۱. الگوی رایانش اجتماعی دانش در سازمان‌های دفاعی جمهوری اسلامی ایران

به‌منظور تأیید اجزای چارچوب و تبیین روابط آن‌ها از روش پیمایش بهره‌جسته شد. بدین صورت که داده‌ها از خبرگان تصمیم‌گیرنده توسط چک لیست‌های ارزیابی جمع‌آوری شدند. سپس اعداد بدست آمده توسط مدل شکیبیا (چهاردولی، ۱۳۹۷) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. قسمتی از داده‌ها به‌صورت اعداد قطعی در چک لیست‌ها جمع‌آوری شده بود که به‌منظور همگن‌سازی ورودی مدل و تطابق با روش تحقیق، داده‌های قطعی توسط داده‌های فازی معادل سازی

شدند. به این صورت که داده‌هایی که دارای امتیاز "صفر" هستند، در حدود انتظارات بودند و با مقدار فازی "ضعیف" و داده‌هایی که دارای امتیاز "۲" بودند با "متوسط" و داده‌های با امتیاز "۴" با "خوب" معادل‌سازی شدند. پس از معادل‌سازی، داده‌ها وارد برنامه شدند. نتایج تجمیع امتیازات و وزن‌های بدست آمده در جدول (۴) آمده‌اند.

با تحلیل امتیازات عوامل، امتیازاتی که در فاصله یک سیگما از میانگین انتظارات عوامل قرار می‌گیرند، متعلق به عوامل "ماند" و عوامل دارای امتیاز بالاتر از یک سیگما از میانگین متعلق به عوامل "پیش‌رانه" و عوامل دارای امتیاز یک سیگما پایین‌تر از میانگین عوامل "پس‌رانه" هستند. موارد فوق، در قالب جدول (۲) مرقوم شده‌اند.

جدول ۴. محاسبه میزان شکاف و تعیین وضعیت عوامل

عوامل	تعداد شاخص	وزن	شدت	وضع مطلوب - وضع موجود		شکاف	وضعیت
هوشیاری علمی	۱۲	۰/۴۵۱	۶/۳ ۲/۵	۱/۱۳۷۵	۲/۸۴۱۳	۱/۷۱۳۸	پیش‌رانه
جنبش نرم‌افزاری	۸	۰/۳۹۱	۵/۸ ۳/۱	۱/۲۱۲۱	۲/۲۶۷۸	۱/۰۵۵۴	پیش‌رانه
مرجعیت علمی	۱۷	۰/۳۳۲	۶/۱ ۲/۳	۰/۷۶۳۶	۲/۰۲۵۲	۱/۲۶۱۶	پیش‌رانه
التزام علم و عمل و مبانی معرفتی و اخلاقی	۱۸	۰/۳۴۷	۳،۵/۶	۱/۰۴۱	۱/۹۴۳۲	۰/۹۰۲۲	پیش‌رانه
عالمان و نخبگان صالح	۳	۰/۴۱۱	۶/۷ ۳/۴	۱/۳۹۷۴	۲/۷۵۳۷	۱/۳۵۶۳	پیش‌رانه
جنبش و تحرک علمی	۱۰	۰/۳۴۷	۴/۸ 1/2	۰/۷۲۸۷	۱/۶۶۵۶	۰/۹۳۶۹	پیش‌رانه
عزت و اقتدار علمی	۶	۰/۳۹۱	۲/۴،۵	۰/۹۳۸۴	۱/۹۵۵	۱/۰۱۶۶	پیش‌رانه
کسب علم در	۲۱	۰/۳۸۷	۵/۲	۱/۲۳۸۴	۲/۰۱۲۴	۰/۷۷۴	پیش‌رانه

راه خدا			۳/۲				
پیش‌رانه توانایی و قدرت علم	۹	۰/۳۶۹	۲،۴/۹	۰/۷۳۸	۱/۸۰۸۱	۱/۰۷۰۱	
پیش‌رانه ضرورت علم افزایی	۳	۰/۳۰۹	۴/۳ ۱/۴	۰/۴۳۲۶	۱/۳۲۸۷	۰/۸۹۶۱	
پیش‌رانه چرخه بنیان علمی	۵	۰/۳۶۰	۴/۸ ۲/۲	۰/۷۹۲	۱/۷۲۸	۰/۹۳۶	
پیش‌رانه مراجع و نخبگان علمی	۷	۰/۴۹۱	۶/۶ ۱/۴	۲/۰۱۳۱	۳/۲۴۰۶	۱/۲۲۷۵	
پیش‌رانه علم و فناوری جهاد محور	۱۱	۰/۶۵۳	۶/۹ ۵/۲	۳/۳۹۵۶	۴/۵۰۵۷	۱/۱۱۰۱	
پیش‌رانه خودباوری و استقلال علمی	۳	۰/۶۶۸	۵/۴،۷	۳/۶۰۷۲	۴/۶۷۶	۱/۱۵۹۸	
پیش‌رانه خودکفایی علمی	۲۲	۰/۳۶۸	۴/۸ ۲/۲	۰/۸۰۹۶	۱/۷۶۶۴	۰/۹۳۶۸	
پیش‌رانه گستره علم	۱۲	۰/۵۵۸	۶/۶ ۴/۲	۲/۳۴۳۶	۳/۶۸۲۸	۱/۳۳۹۲	
پیش‌رانه عزت و مرجعیت علمی	۵	۰/۴۵۱	۳/۳،۶	۱/۴۸۸۳	۲/۷۰۶	۱/۲۱۷۷	
ماند یا اینرسی استمرار و همراستایی حرکت‌های علمی	۱۱	۰/۶۷۵	۶/۱،۷	۴/۱۱۷۵	۴/۷۲۵	۰/۶۰۷۵	
پیش‌رانه علم مریخ	۱۱	۰/۳۱۱	۴/۲ ۱/۳	۰/۴۰۴۳	۱/۳۰۶۲	۰/۹۰۱۹	
پیش‌رانه تدبیر و دور اندیشی در علم‌آموزی	۸	۰/۶۲۱	۴،۶/۷	۲/۴۸۴	۴/۱۶۰۷	۱/۶۷۶۷	
پیش‌رانه دانش‌بنیان سازی	۱۰	۰/۳۸۶	۲،۴/۷	۰/۷۷۲	۱/۸۱۴۲	۱/۰۴۲۲	

سازمان‌های دفاعی							
توانمندسازی سازمان‌های دفاعی با حرکت‌های علمی	۶	۰/۳۰۹	۲،۴/۱	۰/۶۱۸	۱/۲۶۶۹	۰/۶۴۸۹	ماند یا اینترسی
شأن و جایگاه علم	۱۷	۰/۳۶۳	۳/۱، ۵	۱/۱۲۵۳	۱/۸۱۵	۰/۶۸۹۷	ماند یا اینترسی
ترتیب علم و عمل	۴	۰/۴۷۱	۵/۵، ۳/۹	۱/۸۳۶۹	۲/۵۹۰۵	۰/۷۵۳۶	پیش‌رانه
ماحصل علم	۱۸	۰/۴۲۸	۵/۳، ۳/۳	۱/۴۱۲۴	۲/۲۶۸۴	۰/۸۵۶	پیش‌رانه
وجوب علم‌آموزی	۸	۰/۴۰۹	۴، ۴/۹	۱/۶۳۶	۲/۰۰۴۱	۰/۳۶۸۱	پس‌رانه
علم مریح و تمین	۵	۰/۳۸۸	۳، ۴/۸	۱/۱۶۴	۱/۸۶۲۴	۰/۶۹۸۴	ماند یا اینترسی
حقیقت علم	۶	۰/۳۰۰	۵/۱، ۲/۲	۰/۶۶	۱/۵۳	۰/۸۷	پیش‌رانه
استفاده از رویکردها و مکانیزم‌های جدید	۲	۰/۳۸۱	۴، ۴/۷	۱/۵۲۴	۱/۷۹۰۷	۰/۲۶۶۷	پس‌رانه
تسهیم دانش در سازمان‌های دفاعی	۴	۰/۳۰۳	۲، ۳/۹	۰/۶۰۶	۱/۱۸۱۷	۰/۵۷۵۷	ماند یا اینترسی
توسعه نظام‌مند مدیریت دانش در سازمان‌های دفاعی	۵	۰/۳۸۵	۳/۴، ۶	۱/۶۵۵۵	۲/۳۱	۰/۶۵۴۵	ماند یا اینترسی

پیش‌رانه	۱/۵۷۸۵	۲/۹۳۱۵	۱/۳۵۳	۳ ۶/۵	۰/۴۵۱	۷	لزوم استفاده از ظرفیت‌های داخلی
پیش‌رانه	۰/۷۸۰۹	۲/۳۸۳۸	۱/۶۰۲۹	۵/۸ ۳/۹	۰/۴۱۱	۴	نقش راهبردی رایانش دانش در سازمان‌های دفاعی
پیش‌رانه	-	۰/۰۶۴۳	۰/۰۳۸۳	میانگین آمیخته			

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، وضعیت ابعاد و مولفه‌های رایانش اجتماعی دانش در سازمان‌های دفاعی در حالت "پیش‌رانه" قرار دارد و به‌منظور تحقق هدف غایی در این مسیر، بایستی دیدگاه کلان و چندبعدی را در سازمان‌های دفاعی پیاده کرد. این دیدگاه نیازمند توجه به فرآیندهای سازمانی است.

جمع بندی و نتیجه‌گیری:

علت پدیدار شدن سازمان‌های دانشی، شرایط، نظریه‌ها و تغییر و تحول در محیط‌های سازمانی قبل از دهه ۹۰ میلادی بوده است به‌گونه‌ای که تمام سازمان‌ها تلاش گسترده‌ای را برای بقای خود آغاز کرده بودند و برای آنکه بتوانند خود را در محیط پرتلاطم اطراف خود حفظ کنند، می‌بایست از قالب‌های غیر پویا خارج و به سمت سازمان‌های دانش‌محور و یادگیرنده متحول شوند؛ یعنی در ساختار و اساس خود تغییرات عمیقی ایجاد کنند. رایانش اجتماعی دانش، انشعابی از ادبیات مدیریت دانش است.

این مقوله در سازمان‌ها، افراد را ملزم می‌کند که نسبت به انتقال اطلاعاتی که سایر افراد می‌توانند مورد استفاده قرار دهند، اقدام کنند و به فرایندی اشاره دارد که در آن سازمان‌ها دانش، داده‌ها و اطلاعاتی را که در دسترس آن‌ها وجود دارند را ارزیابی می‌کنند و پاسخی به این نگرانی است که افراد بایستی قادر به تبدیل یادگیری خود به دانش قابل استفاده باشند.

رایانش اجتماعی دانش از مرز خلق دانش عبور کرده و موجب می‌شود تا سازمان‌های دفاعی بتوانند به‌منظور احاطه بر تهدیدات و آسیب‌پذیری‌های محیطی و وفق دادن خود با تحولات عصر

جدید، تمامی ساختارها و آموزش‌ها و اعضا و کارکنان سازمان را با دانش و فناوری‌های جدید همسو کرده و بازنگری و مهندسی مجدد در فرآیند یادگیری‌های سازمانی، شیوه‌های آموزش، بهسازی کارکنان و نیازسنجی در کلیه سطوح سازمانی، ارتقای سامانه‌های اطلاعاتی، نحوه جمع‌آوری اطلاعات سازمانی و نیل به مأموریت‌های اساسی وزارت دفاع جمهوری اسلامی ایران را اتخاذ کنند.

همان‌طور که از یافته‌های قبلی و مطالب فوق نتیجه‌گیری می‌شود، می‌توان این‌گونه بیان کرد که منظور از رایانش اجتماعی دانش، همان جنبش نرم‌افزاری است که سازمان‌های دفاعی آن را به‌منظور دستیابی به مرزشکنی علمی مبنا قرار می‌دهند. عبارتی کلی‌تر، رایانش اجتماعی دانش از مرز خلق دانش گذشته و سعی در رایانش دانش و اطلاعاتی دارد که به‌دنبال پشتیبانی از هرگونه رفتار اجتماعی انسان‌ها در/یا از طریق سامانه‌های محاسباتی است.

در طول فرایند رایانش اجتماعی دانش، از روند اتلاف اطلاعات مفید، جلوگیری می‌شود. سازمان‌های امروزی، بالأخص سازمان‌های دفاعی به رایانش اجتماعی دانش نیاز دارند. همان‌طور که در مطالب قبلی نیز توضیح داده شد، هدف اصلی این تحقیق، طراحی الگوی رایانش اجتماعی دانش در سازمان‌های دفاعی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر ارزش‌های مکتب اسلام ناب است که با مطالعه ترکیبی به بررسی لین موضوع پرداخته شد. درنهایت مشخص گردید که دو بُعد قدرت و استقلال علمی و امکانات و ظرفیت‌های بومی بیشترین رابطه را با رایانش اجتماعی دانش در سازمان‌های دفاعی دارند و این مقوله یکی از مضامین مهم در اندیشه رهبر معظم انقلاب نسبت به علم و علم‌آموزی به "نافع بودن" علوم باز می‌گردد که این موضوع نتایج عملی خاص خود را به‌همراه داشته است. لازم به ذکر است که میان "علم" و "دانش" تفاوت وجود دارد که مهم‌ترین آن عبارت است از اینکه علم، شیوه فهم و کسب معلومات قابل اعتماد (که البته این معلومات خطاناپذیر نیست) است ولی دانش را توانایی به‌کار بستن اطلاعات در عمل، با تکیه بر هوش و تجربه انسانی تعریف می‌کنند.

رایانش اجتماعی دانش می‌تواند به‌عنوان یک علم نافع در سازمان‌های دفاعی، یک جنبش نرم‌افزاری را بوجود آورده و در راستای دستیابی به مرزشکنی علمی مثمر ثمر باشد. در واقع، این مقوله می‌تواند به‌عنوان یک حرکت پویا و همه‌جانبه‌ای باشد که در اختیار نوآوری‌های علمی

قرار گیرد. برنامه‌ریزی و تدوین و اجرای راهبردهای کلان علمی و پژوهشی و فناوری کشور در زمینه عملیاتی نمودن نهضت نرم‌افزاری و تولید علم در عرصه علوم و فناوری‌های نوین، درک شده است تا بتوانند کارهایی زیربنایی محرک و نوآور روی آورده و توجه نشان دهند. زمانی کشور می‌تواند به عزت مثال‌زدنی برسد که دارای سیستم دفاعی قدرتمند و مرجعیت علمی سرشار باشد. رایانش اجتماعی دانش می‌تواند در این زمینه بخش اعظم سرمایه‌های دانشی سازمان‌های دفاعی را مدیریت و حتی تولید نماید و به‌عنوان یک عامل اساسی در راستای تولید علم این سازمان‌ها باشد. در این راستا، پیشنهادهای کاربردی و علمی ذیل ارائه می‌گردند:

- اتصال چرخه تولید علم به تولید فناوری صنعت دفاعی: در کدگذاری‌ها بررسی شد که در جای‌جای متون اسلامی و فرمایشات ائمه اطهار و امامین انقلاب اشاره شده است که "علم" عجین شده با "قدرت" است. پرواضح است که وقتی پیشرفت علمی وجود داشته باشد، پیشرفت فناوری نیز به‌وجود می‌آید. این مهم، غیرقابل چشم‌پوشی است. در دهه‌های اخیر، سازمان‌های دفاعی کشورمان ساختاری شبیه به ساختار ماتریسی را داشتند و با تغییرات و پیشرفت‌های اخیر، به ساختار سازمان‌های یادگیرنده تبدیل شده‌اند و نیاز است تا به این سمت و سو حرکت نمایند. کاملاً مبرهن است که برای بقای سازمان‌های امروزی، بجای تولید محصول بایستی تولید دانش جایگزین شود و از همین رو است که می‌توان دانش را بومی‌سازی نمود.

مطابق با یافته‌های تحقیق می‌توان این نکته را نیز تایید کرد. در یافته‌های تحقیق نیز مشخص گردید که ابعادی چون "قدرت و استقلال علمی" و "امکانات و ظرفیت‌های بومی" دارای بیشترین تاثیر بر مقوله رایانش اجتماعی دانش در سازمان‌های دفاعی ج.ا.ا هستند. در سال‌های اخیر پیشرفت‌های شگرفی در زمینه‌های متعددی از جمله حوزه دفاعی به عمل آمده است که عمدتاً شامل دستاوردهای پیشرفته و فوق پیشرفته در دنیا هستند. این مقوله مرهون قدرت و استقلال علمی ای است که همت جهادی منابع انسانی در بعد از انقلاب حاصل گردیده است. براساس گزارشات محافل علمی بین‌المللی، سرعت پیشرفت علمی در ایران با سرعت متوسط رشد علم در جهان همراه است و در برخی از حوزه‌ها نیز این مقدار بیشتر از سرعت متوسط جهانی است. این عدد نشان می‌دهد که ایران با چه سرعت بالایی در حال کم‌کردن فاصله خود نسبت به کشورهای پیشرفته جهان بوده و با این سرعت می‌تواند روزی از تمامی کشورها در عرصه تولید علم جلو بزند. اکنون ایران در جایگاه دوازدهم علمی جهان قرار دارد.

با نگاه به الگوی حاصل شده در این تحقیق، می‌توان دریافت که رایانش اجتماعی دانش، با فرآیندهایی چون تولید دانش، به‌کارگیری دانش، اکتساب دانش، تشخیص و ثبت دانش و تسهیم آن سروکار دارد. این فرآیندها موجبات دانش‌بنیان‌سازی نظام دفاعی، اداری و اجرایی را از طریق به‌کارگیری اصول مدیریت دانش و یکپارچه‌سازی با ابتناء بر ارزش‌های اسلامی را دارد. اهمیت این دانش‌بنیان‌سازی از این منظر است که چرخه تولید دانش دفاعی و اکتساب آن را مهیا می‌سازد و موجب ایجاد جنبش نرم‌افزاری دفاعی می‌گردد. زمانی که از یک چارچوب یا مدل بحث می‌شود، اکثر توجهات به سمت بومی‌سازی و کاربردپذیر نمودن آن جلب می‌شود. جنبش نرم‌افزاری یکی از سازوکارهای اصلی در رایانش اجتماعی و همچنین، کاربردپذیر ساختن این چارچوب است.

جنبش نرم‌افزاری یک حرکت پویا و همه‌جانبه است که می‌تواند در اختیار نوآوری‌های علمی قرار گیرد. برنامه‌ریزی و تدوین و اجرای راهبردهای کلان علمی و پژوهشی و فناوری کشور در زمینه عملیاتی نمودن نهضت نرم‌افزاری و تولید علم در عرصه علوم و فناوری‌های نوین، درک شده است تا بتوانند کارهایی زیربنایی محرک و نوآور روی آورده و توجه نشان دهند^۱. زمانی کشور می‌تواند به عزت مثال‌زدنی برسد که دارای سیستم دفاعی قدرتمند و مرجعیت علمی سرشار باشد. تعامل و هم‌راستایی این دو مقوله مهم می‌تواند موجب سازوکار مهمی چون ایجاد جنبش نرم‌افزاری دفاعی شود.

در این قسمت نیز به‌منظور اجرایی نمودن سازوکار فوق، فرآیند ذیل پیشنهاد می‌گردد. توضیح آنکه، این فرآیند شامل چهار مرحله اصلی "تشخیص، تجویز، پیاده‌سازی و ارزیابی" است که استراتژی استخراجی را در سازمان دفاعی مربوطه؛ احصاء خواهد نمود.

- استفاده از سامانه‌های اطلاعاتی مدیریت دانش: در اکثر تحقیقات و متون علمی دفاعی می‌توان به این نکته اشاره کرد که یکی از بسترهای اصلی مدیریت سازمان‌های فعلی، استفاده از

۱. زلفی گل، محمدعلی (۱۳۸۴). ضرورت‌های پژوهش-پژوهش‌های ضروری-خبرنامه تحقیقات و فناوری. شماره ۳۱.

سامانه‌ها و تکنولوژی‌های به‌روز جهانی است. با تغییرات و تحولات عظیم حوزه دانش، اکتساب و مدیریت آن نیز دستخوش تغییرات عظیمی است. با بررسی تحقیقات و نتایج پروژه‌های اجرایی این حوزه می‌توان دریافت که یکی از سامانه‌های بسیار قدرتمندی که امروزه مورد استفاده اکثر سازمان‌هاست، سامانه مدیریت دانش^۱ است.

این سامانه‌ها قابلیت کسب، پردازش و توزیع دقیق دانش و اطلاعات را دارند. بعبارتی کلی‌تر، سامانه‌های مدیریت دانش رویکردی یکپارچه به شناسایی، کسب و استخراج، بازیابی، ارزیابی، تسهیم و خلق کلیه منابع دانش سازمان دارند. به‌گونه‌ای که سازمان را در جهت دستیابی به اهداف سازمانی کمک می‌نمایند. در سازمان‌های دفاعی نیز می‌توان از این‌گونه سامانه‌ها استفاده کرد. افراد در بخش‌های مختلف سازمان مشغول به کارند و وظایف‌های متفاوتی را انجام می‌دهند. هر فرد یا گروهی از افراد می‌توانند به‌صورت جزیره‌ای مجزا از دیگران در نظر گرفته شوند که از نظر تخصص، سن، تمرکز کاری، و جنسیت از یکدیگر متمایز می‌شوند.

اغلب یک شخص ساکن در یک جزیره سعی دارد مسئله‌ای را حل کند که پیش از این توسط افرادی که در جزیره دیگری قرار دارند، حل شده است. هدف یک سامانه مدیریت دانش موفق، آسان‌سازی تبادل دانش مورد نیاز بین این جزایر جدا از هم می‌باشد. در کشور ما، بنا به وسعت و ماهیت جغرافیایی خاص آن، اغلب سازمان‌های دفاعی با هریک از زیرمجموعه‌های خود در ارتباط مستقیم و غیرمستقیم قرار دارند. اما بُعد مسافت و جدایی هریک باعث به وجود آمدن چالش‌هایی می‌گردد که در کوتاه‌مدت و بلندمدت برای سازمان اشکالاتی را به وجود می‌آورد.

سازمان‌های دفاعی با پیاده‌سازی این سامانه‌های مؤثر در سازمان‌ها و زیرمجموعه‌هایشان، می‌توانند اطلاعات درست را در زمان مناسب در اختیار افراد قرار دهند. به‌عبارتی دیگر، سازمان به‌وسیله سامانه‌های مدیریت دانش، و با به‌کارگیری راهبردی جامع برای مدیریت دارایی‌های دانشی، یادگیری را در سازمان ترویج داده و رایانش دانش را به سهولت انجام دهد.

^۱. Knowledge Management System (KMS).

منابع:

- اخوان، پیمان؛ خادم الحسینی، پیمان. (۱۳۹۲). تبیین مدیریت دانش از دیدگاه اسلام. دو فصلنامه علمی - پژوهشی مدیریت اسلامی، سال ۲۱، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۲: ۱۲۶ - ۹۹.
- امام خمینی (ره)، شرح حدیث جنود و عقل، موسسه تنظیم و نشر آثار امام، ۱۳۷۷ شمسی.
- جعفری، مصطفی؛ اخوان، پیمان؛ مرتضایی، اشرف (۱۳۸۸). مقایسه مدل های مدیریت دانش و یک ارائه ترکیبی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. س ۸۰ بهار و تابستان. ش ۲۱.
- چهاردولی، عباس. (۱۳۹۷). مدل شکیبا-هادی: رویکردی نوین در تدوین راهبردهای دانشی، مبتنی بر اقتضائات جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مدیریت راهبردی دانش سازمانی دانشگاه جامع امام حسین (ع). سال اول، شماره ۳، زمستان ۱۳۹۷، صص ۴۱-۱۱.
- جهانیان، خشایار. (۱۳۹۴). رایانش اجتماعی - روند فعلی مدیریت دانش. آکادمی مدیریت دانش. اینوتکس دانش. <http://inknowtex.ir/2015/06/10>
- دریادل، جواد. (۱۳۹۵). الگوی اسلامی برای انتقال دانش در سازمان ها. پایگاه خبری-تحلیلی علوم انسانی طلوعه. <http://www.talie.ir>
- کریمی زارچی، مجتبی؛ قاسمی، حسین؛ غلامی، نازنین. (۱۳۹۰). به اشتراک گذاری دانش، موانع و راهکارها و مطالعه موردی نفت. اکتشاف و تولید، شماره ۷۹.
- گلزار، حمید. (۱۳۹۴). اسلام با کدام علم مخالف است؟. رهروان ولایت. <https://www.welayatnet.com/fa/news/64211>
- علامه مجلسی، بحارالانوار، ج ۱، ص ۲۱۹.
- محمد بن علی کراجکی، کنزالفوائد، ج ۱، ص ۳۸۵.
- محمدی ری شهری، محمد، ۱۳۷۹، علم و حکمت در قرآن و حدیث، ترجمه عبدالهادی مسعودی، قم، دارالحدیث.
- منطقی، محسن؛ اکبری، ظاهر. (۱۳۹۲). مدیریت دانش با الهام از منابع اسلامی. سال سوم، شماره اول، پیاپی ۷، پاییز و زمستان ۱۳۹۲، ص ۵۹ - ۷۶.
- موسی خانی، مرتضی؛ مانیان، امیر؛ اخگر، بابک؛ جوادی املی، مرتضی؛ نعمتی شمس آبادی، حسنعلی. (۱۳۹۲). مدیریت دانش دینی (دین بنیان): طرح مسئله «مدیریت دانش» در «تمدن دینی». دو فصلنامه علمی-تخصصی اسلام و مدیریت. س ۲، ش ۳، صص ۷-۴۲.

- Al-Attas, Syed Muhammad Al-Naquib, (1980). *The Concept of Education in Islam: A Framework for an Islamic Philosophy of Education*, Kuala Lumpur: Muslim Youth Movement of Malaysia (ABIM).
- Association for Computing Machinery (ACM). (2014). <https://www.acm.org/about-acm/about-the-acm-organization>
- Charmaz, K., (2000). *Grounded Theory: Objectivist and Constructivist Methods*. 2nd ed. Sage Publications, Thousand Oaks, CA, pp. 509–536.
- Charmaz, K., & Bryant, A. (2008). "Grounded Theory. In L. M. Given, *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*" California: Sage Publication, pp. 374-377.
- Corbin, J., Strauss, A., (2014). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. 4th ed. SAGE Publications.
- Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative and mixed methods approaches*. SAGE Publications, Inc; 5th edition (January 2, 2018).
- Davenport, T. H. prusak, L., *Working Knowledge, How Organization Manage What They Know*, Boston, Harvard Business School Press. 2000.
- Degbey, Y. William & Pelto, Elina. (2021). Customer knowledge sharing in cross-border mergers and acquisitions: The role of customer motivation and promise management. *Journal of International Management*. Volume 27, Issue 4, December 2021, 100858.
- Dei, De-Graft Johnson & Walt, Thomas Binglevan der. (2020). Knowledge management practices in universities: The role of communities of practice. *Social Sciences & Humanities Open*. Volume 2, Issue 1, 2020, 100025.
- Drucker, P.F., "Knowledge Worker Productivity", *California Management Review*, Vol. 41, No.2, PP.79-94. 1999.
- Grant, R. M (2005). The resource- Based theory of the competitive advantage: implications for strategy formulation. *Journal of California management Review*. Vol 33, No 3, PP: 14-36.
- Groves, R.M.; Fowler, F. J.; Couper, M.P.; Lepkowski, J.M.; Singer, E.; Tourangeau, R. (2009). *Survey Methodology*. New Jersey: John Wiley & Sons. ISBN 978-1-118-21134-2.
- Holloway I, Wheeler S. (2010). *Qualitative research in nursing and healthcare*. 3rd ed. Chichester, West Sussex, U.K. Ames Iowa: Wiley-Blackwell; 2010.
- Hung R, Y.Y., Lien, B. H., Yang, B., Wu, com., Kuo, Y.M. (2010). Impact of TQM and Organizational learning on innovation performance in the high-tech Industrial. *International Business Review*.

- Jackson, S.L. (2011) "Research Methods and Statistics: A Critical Approach", 4th edition, Cengage Learning, p.17.
- Johnson, B., Lorenz, E. and Lundvall, B.Å. (2002), 'Why all this fuss about codified and tacit knowledge?', *Industrial and Corporate Change*, Vol. 11, No. 2, pp. 245-262.
- Kamara, J.M. , et al., "A Clever Approach to Selecting a Knowledge Management Strategy", *International Journal of Project Management* 20, PP.205-211, 2002.
- Kelle, Udo (2005). "Emergence" vs. "Forcing" of Empirical Data? A Crucial Problem of "Grounded Theory" Reconsidered. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research [On-line Journal]*, 6(2), Art. 27, paragraphs 49 & 50.
- Kosonen, Miia & Kianto, A. (2008). *SOCIAL COMPUTING FOR KNOWLEDGE CREATION – THE ROLE OF TACIT KNOWLEDGE*. Semantic scholar. Published 2008.
- Martin, Nicolas; Sheppard, Madison, ParthGorasia, Ganesh; Arora, Pranav; Cooper, Matthew; Mulligan, Steven. (2021). Awareness and barriers to sustainability in dentistry: A scoping review. *Journal of Dentistry*. Volume 112, September 2021, 103735.
- Martens, P. (2006). Sustainability: Science or Finance?, *Sustainability: Science, Policy & Practice*. Vol (2). No. 1.
- Ode, Egena & Rajenthyan, Ayavoo. (2020). The mediating role of knowledge application in the relationship between knowledge management practices and firm innovation. *Journal of Innovation & Knowledge*. Volume 5, Issue 3, July–September 2020, Pages 210-218
- Popper, Karl (2002) [1959]. *The Logic of Scientific Discovery* (2nd English ed). New York, NY: Routledge Classics. p. 3. ISBN 0-415-27844-9. OCLC 59377149.
- Schniederjans; Dara G., Curado, Carla & Khalajhedayati, Mehrnaz. (2020). Supply chain digitisation trends: An integration of knowledge management. *International Journal of Production Economics*. Volume 220, February 2020, 107439.
- Ryan, G. W. & Bernard, H. R. (2000), "Data Management and Analysis Methods", In Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (Eds.), *Handbook of qualitative research* (Pp.769-802.), Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sharp, D. (2000), "Knowledge management today: challenges and opportunities", *Information Systems Management*, Vol. 20 No. 2, pp. 32-7.
- Ubon, A. Na & Kinble, C. (2015). Knowledge management in online distance education. <http://www.networkedlearningconference.org.uk/past/nlc2002/proceedings/papers/26.htm>
- Yahya, Salleh & Goh, Wee-Keat(2002). Managing human resource toward achieving knowledge management. *Journal of Knowledge Management* Vol. 6 No 5 . Pp 457-468.

- Yen P. Ng. (2012). Learning organization dimensions on knowledge sharing: A study of Faculty Members in the Private Universities in Malaysia, School of Business Curtin University of Technology," Sarawak Campus.
- Zau, Jiaying; Kang Jian; Ma, Hui & Wang, Chao. (2020). Grounded theory-based subjective evaluation of traditional Chinese performance buildings. Applied Acoustics. Volume 168, November 2020, 107417.
- Zhang, Wei; Zhang, Mingyang; Zhang, Wenyao; Zhou, Qian; Zhang, Xinxin. (2020). What influences the effectiveness of green logistics policies? A grounded theory analysis. Science of The Total Environment. Volume 714, 20 April 2020, 136731.

